

Ìtàn Ìkòkò ti Ẹsẹ̀ Ogojì – Nọmbà Mètálá-dín-lógún

Ègbé Keji—Apá Kẹrin

Jeff Pippenger
2026-06-25

627, 632 àti 637

“Bòtinni” tí n sí kòtò àilópin ni ogun Ninefe, èyí tí ó ẹ́ ní ọ̀dún 627, ọ̀dún márùn-ún kí Mohammed tó kú ní 632. Ọ̀dún márùn-ún léyìn náà, ní 637, àwọn ọmọ-ogun Mùsùlùmí gba olú-ilú Persia, ọ̀kan nínú àwọn agbára òlórí méjèjì tí wọn kópa nínú ogun Ninefe. Ìṣẹ̀lẹ̀ yìí yí iwòntúnwònsi agbára pada gidigidi ní Àárín Gbùngbùn Ìlẹ̀ Oòrùn. Ogun Ninefe ní 627 ré agbára Ilẹ̀-ọ̀ba Persia kúrò, àti ọ̀dún mēwàá léyìn náà Ilẹ̀-ọ̀ba Persia parí.

Ìtẹ̀nilórúko—782

Ọ̀górùn-ún àti àádọ̀ta ọ̀dún léyìn ikú Mohammed ní ọ̀dún 632, nínú Ìpolongo Abbasid ti ọ̀dún 782, ọmọ-ogun Abbasid (gégé bí a ẹ́ ròyìn, wọn tó ǹnkan bí ẹ̀gbẹ̀rùn márùn-ún-dín-lógórùn-ún [95,000] ọ̀kùnrin) bèrẹ̀ ikógun òlórí sí ilẹ̀ Byzantine ní Asia Minor (Tòkì ọ̀de ọ̀nì). Wọn tẹ̀sìwájú lo títí dé Chrysopolis, ní tààrà kojá Ọ̀nà Ọ̀kun Bosporus láti Constantinople—wọn sì sún mọ olú-ilú Byzantine gan-an. Àwọn Byzantine, lábé Aláboyún Irene, jìyà ìṣẹ̀gun líle. Nítorí èyí, a fi agbára mú àwọn Byzantine láti fowó sí àdéhùn idádúró ogun onítàkùn ọ̀dún mēta tí ó kún fún itẹ̀jú-sílẹ̀, ní fifaramọ̀ láti máa san owó orí ọ̀dún púpọ̀ (ǹnkan bí ẹ̀gbẹ̀rùn méje [70,000] sí ẹ̀gbẹ̀rùn mēsàn-án [90,000] dínàrì wúrà) àti láti fi àwọn aṣọ̀ sílìki àti àwọn idógòṣilẹ̀ lé wọn lówó. Ìpolongo yìí jẹ ọ̀kan lára àwọn iwólú Abbasid tí ó tóbi jùlọ̀ tí ó sì ẹ̀sẹ̀yọ̀rì jùlọ̀ sí ilẹ̀ Byzantine ní ọ̀rúndún kejo. Ó fi agbára Kalifate Abbasid tí n pọ̀ sí i hàn, àti irẹ̀wẹ̀si Ilẹ̀ Ọ̀ba Byzantine tí n bá a lo.

Oṣù márùn-ún

Nínú Ìfihàn orí kẹ̀sàn-án, “oṣù márùn-ún” tí ó dọ̀gba pẹ̀lú ọ̀górùn-ún ọ̀dún àti àádọ̀ta ọ̀dún ni a mẹnuba lẹ̀mẹ̀ji; lẹ̀kẹ̀kan nínú ẹ̀sẹ̀ karùn-ún, àti lẹ̀kẹ̀kansi nínú ẹ̀sẹ̀ kẹ̀wàá.

A sì fi fún wọn pé kí wọn má pa wọn, bí kò ẹ́ pé kí a fi iyà jẹ wọn ní oṣù márùn-ún: iyà wọn sì rí bí iyà àkẹkẹ̀, nígbà tí ó bá ta èniyàn. Ní ojọ̀ wònyẹn ni àwọn èniyàn yóò máa wá ikú, wọn kì yóò sì rí i; wọn yóò sì máa fẹ́ kú, ikú yóò sì sá kúrò lódò wọn. Ìrísí àwọn ẹ̀sú náà sì dàbí ẹ̀ṣin tí a pèsè sílẹ̀ fún ogun; lórí orí wọn sì wà bí ẹ̀ni pé adé tí ó dàbí wúrà, ojú wọn sì dàbí ojú èniyàn. Wọn sì ní irun bí irun obinrin, eyín wọn sì dàbí eyín kinniún. Wọn sì ní àwo-àyà bí àwo-àyà irin; ariwo iyé wọn sì dàbí ariwo kẹ̀kẹ̀-ogun tí ẹ̀ṣin púpọ̀ n sáre lo sí ogun. Wọn sì ní irù bí ti àkẹkẹ̀, oró sì wà nínú irù wọn: agbára wọn sì ni láti ẹ́ èniyàn ní ibi ní oṣù márùn-ún. Ìfihàn 9:5–10.

Àkòkò àsotẹ̀lẹ̀ méjì ọ̀tọ̀tọ̀ ti ọ̀górùn-ún ọ̀dún àti àádọ̀ta wà nínú fẹ̀rẹ̀ karùn-ún ti Ìfihàn orí kẹ̀sàn-án. Àkòkọ̀ jẹ láti ikú Mohammed ní ọ̀dún 632 títí dé itijú tí a fi ba Empress Irene ti Róòmù

Ìlà Oòrùn ní ọdún 782. Orí ọ̀sàn-án ẹ̀ ọ̀dánimọ̀ ọ̀dide Islam ní ọ̀nà tí ó kún fún ẹ̀kúnrẹ̀rẹ̀ gan-an. Láti ọ̀ṣọ̀kan àwọn ẹ̀yà ní ọ̀dún 606, sí ogun Nineveh ní ọ̀dún 627, sí ikú Mohammed ní ọ̀dún 632, lẹ̀yìn nàà sí ọ̀ṣẹ̀gun lórí Persia ní ọ̀dún 637, ọ̀dide àti ọ̀ṣubú Islam ni a ọ̀pasẹ̀ pẹ̀kipẹ̀ki nínú Ọ̀rọ̀ ọ̀sọ̀tẹ̀lẹ̀ Ọ̀lọ̀run. Islam ti Arabia ni agbára nínú ọ̀sọ̀tẹ̀lẹ̀ àkọ̀kọ̀ ti ọ̀yà fún ọ̀gọ̀rùn-ún ọ̀dún àti ọ̀ádọ̀ta. Ọ̀ṣọ̀kan àwọn ẹ̀yà nípasẹ̀ Mohammed ní ọ̀dún 606; lẹ̀yìn nàà ogun “kókó” Nineveh ní ọ̀dún 627, tí ọ̀sọ̀tẹ̀lẹ̀ Mohammed nípa ọ̀parun Persia àti Róòmù méjèjèjì ní ǹnkan bí ọ̀dún 628 tẹ̀ lé e, lẹ̀yìn nàà dé ikú rẹ̀ ní ọ̀dún 632. Àwọn ọ̀dún wọ̀nyí ọ̀sàfihàn ọ̀tẹ̀lẹ̀ àwọn ọ̀ṣẹ̀lẹ̀ kan pàtọ̀ nínú itàn Islam.

Lẹ̀yìn ọ̀dún ọ̀gọ̀rùn-ún kan àti ọ̀ádọ̀ta lẹ̀yìn tí Mohammed kú ní ọ̀dún 632, ọ̀árín agbára Islam yí padà láti Arabia sí Turkey, bí ó ti lé Rome ti Ọ̀là Oòrùn padà títí dé Constantinople. Ègbé àkọ̀kọ̀ dúró fún Islam ti Arabia, àti ègbé kejì dúró fún Islam ti Turkey. Nínú ègbé àkọ̀kọ̀, àwọn ọ̀sọ̀tẹ̀lẹ̀ àkọ̀kọ̀ ọ̀dún ọ̀gọ̀rùn-ún kan àti ọ̀ádọ̀ta méjèjèjì fi ọ̀yàtọ̀ tó wà lááárín Islam ti Arabia àti Islam ti Turkey hàn, gẹ̀gẹ̀ bí a ti fi hàn nínú ọ̀yàtọ̀ ọ̀títító kan nàà lááárín ègbé àkọ̀kọ̀ àti ègbé kejì.

Ọ̀gọ̀rùn-ún ọ̀dún àkọ̀kọ̀ àti ọ̀ádọ̀ta bèrẹ̀ pẹ̀lú ọ̀parun Pérsia, ó sì parí nígbà tí a dí Róòmù mọ̀ láárín ọ̀giri Constantinople. Àkọ̀kọ̀ kejì ti ọ̀gọ̀rùn-ún ọ̀dún àti ọ̀ádọ̀ta bèrẹ̀ pẹ̀lú ọ̀ṣẹ̀gun Osman (tí a tún n pè ní Ottman) ní Nicomedia. Ọ̀ṣẹ̀gun Ottoman ní Nicomedia n tọ̀ka sí Ọ̀dọ̀ti Nicomedia (Izmit ti ọ̀de ọ̀nì, ní Tọ̀ki), ẹ̀yí tí ó ọ̀ṣẹ̀ láti ọ̀dún 1333 sí 1337 nígbà tí Sultan Orhan Gazi (ọ̀mọ̀ Osman I, olùdásilẹ̀ Ottoman Beylik), gbé ọ̀dọ̀ti kalẹ̀ sí ilú Byzantium pàtàkì nàà, Nicomedia. Ilú nàà fara da a fún ọ̀pọ̀ ọ̀dún, ọ̀ṣẹ̀bọ̀n ní ikeyin ó jowọ̀ ara rẹ̀ ní ọ̀dún 1337 nítorí ebi àti àìní ohun èlò ọ̀pèsè. A gba àwọn ọ̀mọ̀-ogun olùṣọ̀ Byzantium láàyè láti lọ sí Constantinople. Nicomedia jẹ̀ ọ̀kan lára àwọn ibi agbára pàtàkì Byzantium tó kẹ̀yìn ní Asia Minor (Anatolia). Ọ̀ṣubú rẹ̀ fi opin sí ọ̀ṣàkọ̀so Byzantium ní púpọ̀ jùlọ̀ nínú apá iwọ̀-òòrùn Anatolia. Ọ̀ṣẹ̀gun yìi jẹ̀ kí àwọn Ottoman lè fi agbára wọn múlẹ̀ ní Bithynia, kí wọn sì túbọ̀ fifẹ̀ síwájú lọ sí ọ̀nà ọ̀kun Bosphorus. Ó jẹ̀ ọ̀gbésẹ̀ pàtàkì púpọ̀ sí ọ̀ṣẹ̀gun Ottoman lórí Constantinople ní ikeyin (ẹ̀yí tí ó ọ̀ṣẹ̀ ju ọ̀gọ̀rùn-ún ọ̀dún kan lọ lẹ̀yìn nàà, ní 1453). A sàbà maa wo ọ̀dọ̀ti nàà gẹ̀gẹ̀ bí ọ̀kan lára àwọn ọ̀ṣẹ̀gun àkọ̀kọ̀ pàtàkì tí ó yí Ottoman beylik kékeré nàà padà sí agbára agbègbè kan tí n dide.

Nígbà tí àkọ̀kọ̀ kejì ọ̀dún ọ̀gọ̀rùn-ún-dín-lọ̀gọ̀rín [150] nàà lááárín ọ̀pẹ̀ àkọ̀kọ̀ parí ní ọ̀jọ̀ 27 Oṣù Keje, 1449, Constantine ẹnì ikeyin wá ọ̀yọ̀nda lọwọ̀ sultani Íslámù láti gòkè sí itẹ̀ Róòmù Ọ̀là Oòrùn; bá yí ni ó ẹ̀ jìyà itijú kan nàà tí Empress Irene jìyà rẹ̀ ní ọ̀pin ọ̀dún ọ̀gọ̀rùn-ún-dín-lọ̀gọ̀rín àkọ̀kọ̀ [150] nínú àkọ̀kọ̀ “ọ̀ṣù m̀arùn-ún” méjì ti Ọ̀fihàn orí ọ̀sàn-án. Itijú ‘Empress Irene’ àti pẹ̀lú ti ‘Constantine ẹnì ikeyin’ jẹ̀ ọ̀pẹ̀rẹ̀-tẹ̀lẹ̀ ti itijú tí ó wáyé lẹ̀yìn nàà sí àwọn Ottoman, nígbà tí, ní ọ̀parí ọ̀sọ̀tẹ̀lẹ̀ àkọ̀kọ̀ ti ègbé kejì, wọn wá ọ̀àbò̀ lọwọ̀ agbára nílá m̀erin ti Yúróòpù kúrò nínú ihalẹ̀ Egypt.

Pántíónì

Àwọn ọ̀sàájú-ọ̀nà nàà lóye dáadáa, wọn sì kónì ní tòótọ̀ pé gbolohun nàà, “a sì sọ̀ ibi mímọ̀ rẹ̀ lulẹ̀,” nínú Dániẹ̀lì orí kejo ẹ̀sẹ̀ kọ̀kànlá, ni Kọ̀nsítántínù mú ẹ̀.

Bẹ̀ẹ̀ ni, ó gbé ara rẹ̀ ga títí dé ọ̀dọ̀ olórí ogun nàà, nípasẹ̀ rẹ̀ ni a sì ti mú ẹ̀bọ̀ ọ̀gbà gbogbo kúrò, a sì ti wó ibi ibi mímọ̀ rẹ̀ lulẹ̀.

“ibi mímọ̀” tí a dá mọ̀ níhìn-ín ni tẹ̀npilì Pantheon ní ilú Róòmù, àti “ibi” tẹ̀npilì nàà ni Róòmù. A “wó Róòmù lulẹ̀” nípasẹ̀ Constantine nígbà tí ó yàn láti gbé olú-ilú ijọba rẹ̀ lọ sí Constantinople ní

odún 330. Èṣẹ̀ kọ̀kànlá ní ìsopò pẹ̀lú Ìfihàn orí kẹ̀tálá, àti pé ẹ̀ṣẹ̀ kejì n ̀tọ̀ka sí àwọn ìṣẹ̀lẹ̀ kan náà.

Èranko tí mo sì rí dàbí ẹ̀kùn; ẹ̀ṣẹ̀ rẹ̀ sì rí bí ẹ̀ṣẹ̀ béàrì, ẹ̀nu rẹ̀ sì dàbí ẹ̀nu kinniún: dragoni náà sì fí agbára rẹ̀, itẹ̀ rẹ̀, àti àṣẹ̀ nílá fún un.

Àjà náà ni Róòmù keferi, àti pé Róòmù keferi fí “itẹ̀” àṣẹ̀ rẹ̀ lé ijọ Róòmù lówó ní odún 330, nígbà tí ó kó olú-ilú sí ilà-oòrùn, báyii sì fí ààyè àìsì agbára sílẹ̀, èyí tí ijọ papalù fí ayò lo lánfààní rẹ̀. Nígbà tí a bá bèrẹ̀ ilà itàn Róòmù ilà-oòrùn láti odún 330 títí dé 1453, a rí i pé ní ìbèrẹ̀ àṣotẹ̀lẹ̀ Róòmù ilà-oòrùn, ilú Róòmù ni a fí sí ipò itijú nípasẹ̀ kí Kòńsítántínù kọ Róòmù sílẹ̀. Itijú náà ni a tún ṣe pẹ̀lú Empress Irene ní odún 782, ní iparí oḡorùn-ún odún kan àádọ̀ta àkọ̀kọ̀ ti iyà. Gbogbo àwọn itijú wọ̀nyẹn ni a tún ṣe nípasẹ̀ Kòńsítántínù ẹ̀ni ikẹ̀yìn.

Ìdàgbàsókè àti Ìṣubú Àrà òtò

Ipè karùn-ún àti ikẹ̀fà nínú Ìfihàn orí kẹ̀sàn-án n ̀pèsè àwọn àlàyé nípa ìṣubú Róòmù ilà-oòrùn, nígbà kan náà wọ̀n sì tún n ̀ṣàkọ̀sílẹ̀ idide àti ìṣubú Ìsílámù. Ìmísí n ̀jẹ́ kí a mọ̀ pé a gbódò kẹ̀kọ̀ọ̀ “idide àti ìṣubú” àwọn ijọba inú àwọn iwé Dániẹ̀lì àti Ìfihàn. Àwọn ijọba wọ̀nyí ní àwọn àbùdá tiwọ̀n tí ó yàtò, tí a fí mọ̀ wọ̀n pẹ̀lú “idide àti ìṣubú” àrà ọ̀tò wọ̀n. Ìṣubú Jùdà ni a mú wá nípasẹ̀ ikọ̀lù mẹ̀ta sí Jerúsálẹ̀mù. A kó àwọn Héberù lọ sí Bábílónì, wọ̀n yóò sì padà wá lábẹ̀ àwọn àṣe mẹ̀ta, èyí tí yóò bèrẹ̀ odún 2,300 tí ó yorí sí dídé àwọn àngẹ̀lì mẹ̀ta sínú itàn láti 1798 títí dé 1844. Bábílónì ṣubú ní alẹ̀ kan soṣo. Róòmù tú ká, àti nínú itúká rẹ̀ ni a fí àwọn apá méjì Róòmù hàn ní abẹ̀ ipò Róòmù iwọ̀-oòrùn tàbí Róòmù ilà-oòrùn. Idide àti ìṣubú ijọba Ptolemaic àti ijọba Seleucid nínú idá mẹ̀ta àkọ̀kọ̀ Dániẹ̀lì mọ̀kànlá jẹ́ àpẹ̀rẹ̀ idide àti ìṣubú Róòmù papal. Èrì náà jẹ́ ní sọkí ipinnu itàn Alẹ̀kísàndà àti itúká Giriki. Kò dàbí Róòmù, Giriki pín sí apá mẹ̀rin tí ní ikẹ̀yìn di méjì. Róòmù pín sí ilà-oòrùn àti iwọ̀-oòrùn, lẹ̀yìn náà a sì tún pín Róòmù iwọ̀-oòrùn ní ti wòlì sí mẹ̀ta, tí ó n ̀ṣojú ijọba onípele mẹ̀ta ti Róòmù. Ní ti Róòmù ilà-oòrùn, Kòńsítántínù pín ijọba rẹ̀ fún àwọn ọ̀mọ̀kùnrin rẹ̀ mẹ̀ta. Ó hàn gbangba pé Róòmù iwọ̀-oòrùn àti Róòmù ilà-oòrùn jẹ́ àwọn ilà tó jọra tí n ̀ṣojú ijọ Roman àti ipínlẹ̀ Roman. Pẹ̀lú ipín méjì yẹn ni ipín mẹ̀ta mìíràn tún wá. Giriki jẹ́ mẹ̀rin sí méjì, Bábílónì jẹ́ alẹ̀ kan, Jùdà jẹ́ ikọ̀lù mẹ̀ta. Ní ti Ìsílámù, “idide” wọ̀n ni a ṣàfihàn gẹ̀gẹ̀ bí “itúsílẹ̀” àti “ìṣubú” wọ̀n jẹ́ “idèná.”

Ìgbéláruḡe wọ̀n bèrẹ̀ pẹ̀lú Mohammed, a sì diwọ̀n mọ̀lẹ̀ ní August 11, 1840. A tú wọ̀n sílẹ̀, a sì tún diwọ̀n mọ̀lẹ̀ lẹ̀ṣẹ̀kẹ̀sẹ̀ ní 9/11. Láìpẹ̀ yíi ni a tún tú wọ̀n sílẹ̀ ní October 7, 2023, àti láti ìgbà náà ni a ti diwọ̀n mọ̀lẹ̀ ní Gaza. A ó tún tú Islam sílẹ̀ lẹ̀kẹ̀kẹ̀sẹ̀ láti samisi idásílẹ̀ àwòrán eranko náà. Ilà itàn àṣotẹ̀lẹ̀ Islam tí a ṣàfihàn nínú orí kẹ̀sàn-án sí kẹ̀kọ̀kọ̀kanlá nínú iwé Ìfihàn, n ̀dá itàn àṣotẹ̀lẹ̀ Islam ti ègbé kẹ̀ta mọ̀. “Ìtàn àṣotẹ̀lẹ̀ Islam ti ègbé kẹ̀ta” ni a tún ṣàfihàn nípasẹ̀ angẹ̀lì keje àti pẹ̀lú angẹ̀lì kẹ̀ta. Angẹ̀lì kẹ̀ta dé ní October 22, 1844 nígbà tí angẹ̀lì keje bèrẹ̀ sí í fun ipè. Angẹ̀lì kẹ̀ta àti ègbé kẹ̀ta wọ̀ inú itàn àṣotẹ̀lẹ̀ ní 9/11. Láti 9/11 títí dé òfin Sunday, itàn àṣotẹ̀lẹ̀ ègbé àkọ̀kọ̀ àti ègbé kejì ti n ̀tún ara rẹ̀ ṣe, ó sì sì n ̀tún ara rẹ̀ ṣe.

“Bòtìni” ogun Nínéfè fa agbára méjì, Róòmù àti Pẹ̀sìà, sínú ìsopò tààrà tí a kò lè yà sọ̀tò pẹ̀lú Ìsílámù. Nínéfè fí iparun tí n ̀tẹ̀ síwájú ti Róòmù iwọ̀-oòrùn àti Róòmù ilà-oòrùn hàn ní kedere ju ẹ̀ṣẹ̀ Ìwé Mímọ̀ mìíràn lọ.

Herodu jẹ àpẹẹrẹ ejònlá; ó ń sojú fún Róòmù. Ejònlá náà ní iparí ayé ni Àjọ Ìṣòkan Àgbáyé. Ní òfin Ojọ Àìkú, ijoba keḡa ṣubú, ijoba keje bèrè, ṣùgbón wón fi ijoba wón fún ijoba kejo ní ayeye ojọ ibí tiwon gan-an. Ijoba keje ṣeṣe bí i, ó sì gba lèsèkèsè láti fi ijoba rẹ fún àgbèrè Bábílóni fún wákàtí kan, gégé bí a ti ṣàfihàn rẹ nípa Herodu tí ó se ilé rí fún Salome tí tí dé idajì ijoba rẹ.

Ní ibi gan-an tí Orílẹ̀-èdè Amẹ́ríkà ti ṣubú ni Ajo Àwọn Orílẹ̀-èdè ní Ìṣòkan ti bí, tí a sì mú ìṣòkan mètẹ̀tẹ̀ta náà ṣe. Herodu ni dragoni, Herodia sì ni ijo pòòpù, Amẹ́ríkà sì ni Sálómè. Herodu wà nínú àdéhùn igbéyàwó àilòfin, nítorí ó ti fẹ aya arákùnrin rẹ, àti pé ní ipele àsoṭelẹ̀ ó wà nínú ibálòpò èjè pèlú Sálómè, nítorí ó hàn gbangba pé ó ń fẹràn rẹ ní ifẹkúfẹ̀é bí ó ti ń jó. Dragoni náà ní ibásepò pèlú iyá àti omòbinrin náà méjèjì. Èyí se pàtàkì láti rí nígbà tí o bá pinnu pé Róòmù iwò-oòrùn àti Róòmù ilà-oòrùn dúró fún oḡbón ijo àti oḡbón ìṣàkóso ipínlẹ̀ lèsèsè. Róòmù, ijoba kerin nínú àsoṭelẹ̀ Bíbélì, fi ijo pòòpù lórí itẹ̀ ní ipele àsoṭelẹ̀, nípa ṣìṣe bèè sì ni ó ṣàpẹẹrẹ Amẹ́ríkà tí yóò tún fi ijo pòòpù lórí itẹ̀ lẹ̀kansi.

Ìparun tí ó ń tẹ̀síwájú ti Róòmù iwò-oòrùn láti oḡún 330 tí tí dé 476 dúró fún iparun tí ó ń tẹ̀síwájú ti Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà láti 1798 tí tí dé òfin Ojọ Àìkú. Oḡún “330” àti oḡún “1798” jẹ àwọn àmì ọ̀nà àsoṭelẹ̀ méjèjì tí a ń pè ní “àkókò tí a yàn” tàbí “àkókò òpin” nínú iwé Dániẹ̀lì. 330 fi àkókò ipilẹ̀sí Róòmù iwò-oòrùn àti ilà-oòrùn hàn. Òpin àwọn méjèjì jẹ itẹ̀lórí Róòmù olórí, gégé bí Kónsítántìni se tẹ ilú Róòmù sílẹ̀ lójú ní ibèrè. 476 jẹ òpin àkókò àsoṭelẹ̀ kan tí ó fi hàn bí ètò oṣèlú oḡlọ́ láti Róòmù se túkà lábẹ̀ igbésè méta. Àkókò kan tí ó bèrè pèlú kí a kọ ilú náà sílẹ̀ ní 330 ni itẹ̀lẹ̀ e pèlú itẹ̀lórí gbogbo ètò oṣèlú wón—ijoba ológo wón, tí ó ti jẹ ibi igbéraga pàtàkì jùlọ́ fún Róòmù àtijọ́, ni a fọ̀ yà, ó sì parí ní 476 nígbà tí kò ní sí alákosó kankan lórí Róòmù mọ́ tí yóò jẹ ẹni láti inú èjè Róòmù gidì. Ilà méjì ti Róòmù tí ó bèrè ní oḡún 330, àti ẹ̀ṣe ibikan tí a ti gbé àwọn ilà méjì wònyí kalẹ̀, tún ní àwọn ilà àsoṭelẹ̀ méjì ti oṣù márùn-ún pèlú. Ilà Róòmù iwò-oòrùn bèrè, ó sì parí pèlú itẹ̀lórí tí ó ń tẹ̀síwájú. Ilà Róòmù ilà-oòrùn bèrè, ó sì parí pèlú itẹ̀lórí tí ó ń tẹ̀síwájú ní 1449, bí Kónsítántìni ikeyìn se bè ètò láti joba.

Ọ̀kan lára àwọn àkókò oṣù márùn-ún náà ń darí sí òpin Ìsílámù Àràbí gégé bí kókò àsoṭelẹ̀ àti sí ibèrè Ìsílámù Tòkì ní oḡún 782. Ní ojọ náà ni a se itijú fún Ayaba Aládé Irene, ní ibamu pèlú itijú Constantine ikeyìn ní òpin àsoṭelẹ̀ keji ti oṣù márùn-ún. Àwọn àsoṭelẹ̀ méjì ti oṣù márùn-ún wà nínú itàn kan soṣo tí ó ní ẹ̀ṣe méèédógún. Ọ̀kan ń ṣàfihàn itàn Ìsílámù ti Arabia, èkeji sì ń ṣàfihàn Ìsílámù Tòkì. Méjèjì parí pèlú itijú Róòmù ilà-oòrùn. Iparí ọ̀kan nínú àwọn àsoṭelẹ̀ náà ni a mú se nípasẹ̀ fifi obinrin kan sínú itijú, èkeji sì nípasẹ̀ okunrin kan. Lèsè lórí lèsè ni wón fi ń se idánimò itijú ijo àti ijoba Róòmù ilà-oòrùn. Méjèjì itijú wònyí ni Ìsílámù ti ègbé àkókò mú wá. Itijú Constantine ikeyìn ní 1449 bèrè àkókò oḡún mērin kan tí ó parí ní 1453, pèlú bí odi Constantinople se wó lulẹ̀. Oḡún 1449 dúró fún itijú, àti ní 1453 ni odi náà wó lulẹ̀, ijoba kan sì dọpin.

Ikú Mohammed

Ọ̀kan nínú àwọn àkókò oṣù márùn-ún méjèjì bèrè pèlú ikú Mohammed, ẹni tí a fi dá mọ́ gégé bí “ọba tí ó wà lórí wón” nínú ẹ̀ṣe kọ̀kànlá.

Wón sì ní ọba kan lórí wón, ẹni tí í se anḡeli oḡbun àinísalẹ̀; orúkọ rẹ̀ ní èdè Héberù ni Abaddon, ṣùgbón ní èdè Gíríikì, orúkọ rẹ̀ ni Apollyon.

Ọba tí ó wà lórí wọn ni Mohammed, nítorí a ti fi í hàn ní eṣe kíni, nítorí náà kì í ṣe ẹnì kan miiran nínú ẹ̀sìn Islam; Mohammed ni ọba náà, ọba sì jẹ́ ijoba, Islam sì ni ijoba Mohammed.

Angelì karùn-un sì fun ipè rẹ, mo sì rí irawò kan tí ó ṣubú láti ọrun wá sí ayé: a sì fi kọkọró ihò àinísàlẹ náà fún un. Ó sì sí ihò àinísàlẹ náà; èéfin sì ti inú ihò náà jáde wá, bí èéfin iná-idáná nílá; oòrùn àti afẹ́fẹ́ sì sọkùnkùn nítorí èéfin ihò náà. Lára èéfin náà sì ni eṣú jáde wá sí ilẹ̀ ayé: a sì fi agbára fún wọn, gégé bí àkekèè ilẹ̀ ayé ti ní agbára. Ifihan 9:1–3.

Àtúnṣe ègbé àkókó àti ègbé keji nínú ègbé kẹta bá àtúnṣe ángẹ̀lì àkókó àti ángẹ̀lì keji nínú ángẹ̀lì kẹta mu. A fi kọkọró fún Mohammed, ọba náà, láti sí kòtò àinísàlẹ̀, àti 9/11 n tọka sí igbà tí a fi agbára fún ángẹ̀lì kẹta. Nígbà náà ni Kristi gégé bí Ángẹ̀lì Alágbára sọkalẹ̀ bí ikolù àkókó ti Balaamu ṣe dé nínú itàn àsoṭélẹ̀. Nígbà náà ni a sí kòtò àinísàlẹ̀, Islam sì tún di kókó-oro itàn ayé. Léyìn náà, Kristi mú àwọn ẹniyàn Rẹ padà sí àwọn ọ̀nà àtíjọ ti Jeremiah, iránṣe ègbé kẹta àti ángẹ̀lì kẹta sì bèrẹ̀ sí í dun. Ní oḍún 2015, Trump kéde ète rẹ̀ láti díje fún ipò ààrẹ̀, nípa bèẹ̀ ó rú àwọn agbára dragoni alágbáyé sókè, kòtò àinísàlẹ̀ sì tú àìgbàgbọ̀ nínú Olorun silẹ̀, èyí tí ó pa Trump ní ọ̀pin rẹ̀ ní àwọn ọ̀pópónà Sodomu àti Ejibiti. Ní ọ̀fin Sunday, ẹranko náà tí í ṣe ẹ̀kẹjọ, tí ó sì jẹ́ ti àwọn méje, yóò gòkè jáde láti inú kòtò àinísàlẹ̀. Ibèrẹ̀ àkókò ididi àwọn ẹgbẹ̀rún mérénlélógórin [144,000] àti ọ̀pin rẹ̀ n fí idide agbára kòtò àinísàlẹ̀ hàn.

Ẹranko tí iwọ rí ti wá tẹ̀lẹ̀, kò sì sí nísinsin yìi; yóò sì gòkè jáde láti inú ibù àilópin, yóò sì lo sínú iparun: àwọn tí n gbé ayé yóò sì yà á lẹnu, àwọn tí a kò kọ orúkọ wọn sínú iwè iyè láti ipilẹ̀ṣe ayé, nígbà tí wọn bá wo ẹranko náà tí ó ti wá tẹ̀lẹ̀, tí kò sì sí, ṣùgbọ̀n tí ó sì wá. Ifihan 17:8.

Ìsílámù ni kọkọró tí ó sí kòtò aláilópin silẹ̀ ní 9/11, tí yóò sì tún sí kòtò aláilópin náà silẹ̀ ní àkókò ọ̀fin ojọ̀ Àikú. Ní ààrín àkókò idimọ̀, ẹranko-drágoni ti isọkan-ayé pẹ̀lú jáde láti inú kòtò aláilópin náà.

Àti nígbà tí wọn bá ti parí ẹ̀rì wọn, ẹranko tí n gòkè wá láti inú ibù àinísàlẹ̀ yóò bá wọn jagun, yóò sì sẹgun wọn, yóò sì pa wọn. Ifihan 11:7.

Kọkọró tí n sí gbogbo àmi-ọ̀nà mọta ti agbára kan láti inú kòtò àinísàlẹ̀ ni a fi fún Mohammed, ọba ijoba Islam. Ogun Ninféhi ní oḍún 627 ṣàpẹrẹ̀ ogun kan láàárín agbára méjì tí ó sọ agbára àwọn jagunjagun méjèjì di aláilágbára, èyí tí ó jẹ́ kí Islam lè dide sí agbára ní kíákíá. A yí kọkọró náà ní ojọ̀ 9/11, igbéga Islam sì bèrẹ̀, bí ó tilẹ̀ jẹ́ pé a dá a láàmú díẹ̀ léyìn náà. Ogun Ninféhi ni a ṣe àpẹrẹ̀ rẹ̀ ní 9/11, nítorí pé níbẹ̀ ni igbéga Islam ti bèrẹ̀ bí ángẹ̀lì alágbára náà ti sọkalẹ̀ láti fi ọgo Rẹ tan ayé náà mọ̀lẹ̀, àti pé irawò náà, èyí tí ó tùmọ̀ sí onṣe, pẹ̀lú ṣubú láti ọrun wá. Ogun Ninféhi tún jẹ́ àpẹrẹ̀ ní iparí, nígbà tí ọ̀fin Àikú dé, tí àkókò keji ti Àwọn Ojọ̀ Okùnkùn sì bèrẹ̀, bí èéfin ẹ̀sìn Islam ṣe bo oòrùn mọ̀lẹ̀.

Exeter

Ofin ojọ̀ Àikú ni a ṣe àpẹrẹ̀ rẹ̀ nígbà tí iránṣe igbe ọ̀gànjó dé sípadé àgọ Exeter. Nígbà náà ni isípò ikeyin nínú idásilẹ̀ àwòrán ẹranko náà bèrẹ̀. Idásilẹ̀ náà, tabí igbékalẹ̀ àwòrán náà, bèrẹ̀ ní 9/11, ṣùgbọ̀n ní ọ̀pin àsikò náà, àsikò ikéde igbe ọ̀gànjó náà pẹ̀lú jẹ́ fractal ti gbogbo àsikò idásilẹ̀ àwòrán náà tí ó bèrẹ̀ ní 9/11. Ibèrẹ̀ n sojú fún ọ̀pin. Ègbé àkókó ṣe àpẹrẹ̀ ègbé kẹta, gégé bí ángẹ̀lì àkókó

ṣe àpẹ̀ẹ̀rẹ̀ àngẹ̀lì kẹ̀ta. Ogun Ninfẹ̀ ní òpín àsìkò ìdìdì ní ò fi ogun Ninfẹ̀ hàn ní ìbẹ̀rẹ̀. Ogun Ninfẹ̀ ní ofín ojọ̀ Àìkú, ní òpín àsìkò ìdìdì tí ó bẹ̀rẹ̀ ní 9/11, sùgbọ̀n ó tún jẹ̀ òpín àsìkò ikéde igbe ògànjọ̀ náà. Nítorí náà, a ṣe àpẹ̀ẹ̀rẹ̀ ogun Ninfẹ̀ ní ìbẹ̀rẹ̀ sí ikéde igbe ògànjọ̀, èyí tí ó ò fi àwọn igbésẹ̀ ikẹyìn nínú ìdásílẹ̀ àwòrán ẹ̀ranko náà ní Orílẹ̀-Èdè Amẹ́ríkà hàn, àti ní ofín ojọ̀ Àìkú, ìbẹ̀rẹ̀ ìdásílẹ̀ àwòrán ẹ̀ranko náà ní ayé bẹ̀rẹ̀. Ninfẹ̀ ní kọ̀kọ̀rọ̀ tí ò mú àwọn ilà onírúurú bára mu, tí wọn sì rí ìmúṣe pípé wọn nínú ìtàn ikọ̀kọ̀ ẹ̀sẹ̀ ogójì.

A ó tẹ̀síwájú sí i nínú àpilẹ̀kọ̀ tó kàn.